

S A Ğ L I K ve
K Ü L T Ü R

Dr.Gül Kitapçioğlu

Sağlık ve Hastalık

- Sağlık
 - Ekonomik tanım (Marx) (MAL)
 - "Aktivite"-temelli tanım (Parsons) (ÜRETİM KAPASİTESİ)
 - DSÖ'ce tanım (W.H.O.)
 - Göreceli bir kavram?
 - Yaşam kalitesi açısından tanım
- Hastalık
 - Biyo-patoloji
 - Kesinti (fiziksel, davranışsal, vb.).
 - Sapmalar.
 - Sistemlerde yetersizlik

Sağlığı Neler Etkiler?

Yaşam ve iş koşulları
(Sanitasyon)

Bireysel yaşam
tarzı faktörleri

Sosyal & Toplumsal(normlar)

Sosyoekonomik, kültürel ve çevresel (ulusal refah,
eğitim ve tıbbi donanım, iklim)

*“Kültür, toplumun
bir üyesi olarak
kişi tarafından kazanılmış bilgi,
inanç, sanat, yasa, ahlak,
gelenek ve öbür yetenek ve
alışkanlıklar bütünüdür.”*

SAĞLIKTA KÜLTÜR

- Kişisel hijyen
- Beslenme
- Bağışıklama
- Erken tıbbi destek alma
- Aile planlaması
- Çocuk büyüme ve gelişimi
- Atıkların çöplerin imhası

Kültür, canlı bir kavramdır

- "Kültür" canlı bir kavramdır
- Değişkendir
- İçeriği, zaman ve yere göre çok değişkendir.
- Kişi ve toplum kültürü "eğitim" ile değiştirilebilir, geliştirilebilir
- Eğitim yoluyla kültürel değişim ve dönüşüm; sabır isteyen, soluk gerektiren bir süreçtir
- İnsanların binlerce yıldır yaşatıp sürdürdükleri kültürleri hemen değiştirilemez.
- Fakat bu süreç hızlandırılabilir ve olumlu içerik kazandırılabilir

- "Sağlık-Hastalık Sistemi"nin kültürle doğrudan bağı, geleneksel kültür özelliklerini önemli ölçüde sürdürmekte olan toplumlarda, geleneksel düşünce yapısından kaynaklanan, halkın tutum ve davranışlarının sağlık ve hastalık üzerindeki etkilerini de ortaya koyar

Kişi ve toplumun temel kültürel bileşenleri

- *Gelenekler*
- *Tutumlar*
- *Alışkanlıklar*
- *Egemen değer yargıları*
- *İnanç sistemleri*
- *Amaçlar...*

TIBBİ FOLKLÖR ÖRNEKLERİ-1

- TB kalıtsaldır
- Kanser şifasızdır
- Başlarını birbirine çarpan 2 kişiden birinin kel olma tehlikesi vardır. Bu tehlikeyi gidermenin yolu, kafaların tekrar tokuşturulmasıdır
- Doğumdan sonra üzerinden 3 ezan geçmeden bebek emzirilmez

TIBBİ FOLKLÖR ÖRNEKLERİ-2

- Gebe ve emziklilere süt ve ürünleri, yumurta zararlıdır
- Arpacık çıkan göze 3 kez vurulur
- Bir yarasayı canlı tutup, horoz sesi gelmeyen bir yerde yaktıktan sonra bir adamın koluna bağlanırsa bu adama mermi işlemez ve kimse kötülük yapamaz
- Bir dirhem et bin ayıp örter

TIBBİ FOLKLÖR ÖRNEKLERİ-3

- Bebek terlemesin diye tuzlanır, kundaklanır, emziğine şeker sürülür
- Katoliklerde kan, doku, organ aktarımı (nakli, transplantasyonu) yasağı
- Hint toplumunun Purdah geleneği gereği, inekleri kutsal saymakta ve onların tüm ürünlerini yemeyi ret eder

Doğrudan Hastalıkla İlgisi Olmayan Geleneksel Uygulamalar

- "Dalakla ilgili olduğuna inanılan hastalıklarda, hastanın karnına doğru okuyan hoca, daha sonra siyah saplı bir bıçakla dalağı kesiyormuş gibi hareketler yapar."
- "Boğmaca olan çocuk cami önündeki bir taşa yatırılır ve boğazı ocaklı biri tarafından bıçakla sıvanır."

Kapsayan Geleneksel Uygulamalar-1

- "Kekeme çocuğa cami kapısı açtırılır."
- "Yürüyemeyen çocuğun iki ayak başparmağı bir iple bağlanıp, camiden ilk çıkan kişiye kestirilir."
- "Kısır olduğuna inanılan kadın üç kere bir devenin altından geçip, deveden aldığı tüyü koynunda saklar."

Dinsel-Büyüsel İşlemleri Kapsayan Geleneksel Uygulamalar-2

- "Baş ağrısında dua okunarak, türbedeki keçe külah hastanın başına geçirilir."
- "Türbe anahtarı, boğmaca olan çocuğun boğazına sürülür ve türbede bir gece bırakılan gömlek kırk gün çocuğa giydirilir."
- "Felçli hasta türbe penceresinden geçirilir."
- "Akıl hastası bir, üç, beş, yedi gün türbede yatırılır."

BOŞ İNANÇLARIN KAYNAĞI

- Genellikle bu inanışların kaynağında yanlış koşullanmalar ve kişilerin kendi deneyimlerini batılaştırması yatar
- Örn. birisi o gün bir kara kedi görmüş ve gün içinde tersliklerle karşılaşmışsa, bunu kara kediye bağlamakta ve zamanla bu değerlendirme kulaktan kulağa yaygınlaşarak *kalıplaşır*

METAFİZİKLE BAŞETME

- İnsanlar aynı zamanda, doğa üstü olgulara karşı kendilerini korumak için sığınak arayışı içindedirler ve psikolojik savunma mekanizmaları geliştirir
- Fiziksel olarak açıklayamadıkları olayları, hemen soyut kavramlar ve inanışlarındaki varlıklarla ya da kalıplarla, mistisizmle açıklamaya çabalar

METAFİZİKLE BAŞETME

- İnsanlara, yaşamın güçlükleri ile baş etmede aklın ve bilimin öncülüğünde, yeterli psikolojik donanım sağlayacak bir eğitim ve toplumsal dayanışma

- Bu örneklerde toplumsal etmenlerin insan yaşamı ve sağlığıyla dolaylı değil fakat doğrudan ilişkili olduğu çok açık

*Kişilerin hastalık karşısındaki
tutum ve davranışları,
aslında üyesi oldukları toplumun
değer yargıları, inanç sistemleri
veya tek sözcük ile
kültürünün bir yansımasıdır.*

**“bir bölüm önyargı
ve doğmalar toplum psikolojisinin
derinliklerindedir..**

**Ekonomik ve politik etmenler,
bunların ortaya çıkışında ikincil
derecede önem taşımaktadır.. ”**

DSÖ, 1962, 15. Genel Kurul kararlarından

- “ Nedenleri toplum psikolojisi içine gömülü bulunan batıl inanç ve hurafeler, (boş inanlar) milyonlarca insanın ölümüne neden olmaktadır. İnsanlığın kurtuluşu için, malarya ve öteki yıkımlar (afetler) gibi; bunların da ortadan kaldırılmasına çalışılmalıdır.”

- Bu tür geleneksel tutum ve davranışlarla ilişkili olarak yürütülen çalışmalarla, bu araştırmalarda elde edilen veriler, modern sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaşılan sorunların çözümünde yardımcı

- Kültür ve Turizm Bakanlığı (Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü), 1966'dan bu yana
- Halk Kültürü alan araştırmaları kapsamında Halk Hekimliği, Halk Tıbbı, Folklorik Tıp veya Geleneksel Tıp adıyla araştırmalar sürdürmekte
- Kültürün oluşumunda etkili olan yollardan biri "inkltrasyon" sürecidir.

İnkültürasyon

- Öğrenim bilinçli değilse, yani kişi bunu bir şeyler öğrenmek amacıyla öğrenmemişse,
- Öğrenim kişiye bir şeyler öğretmek için planlı ve amaçlı değilse,

bu bir eğitim değil, *bilgilenmedir*
(=inkültürasyondur)

Temel eğitim

- Halka kendi sorunlarını ve bu sorunların çözüm yollarını buldurmak;
- Toplumun değer yargılarını ve davranışlarını, yaşadıkları toplumu daha yüksek bir düzeye çıkarmak için çaba harcayacak biçimde değiştirmek;
- Kişilere insanlık, vatandaşlık / yurttaşlık hak, özgürlük ve ödevlerini benimsetmektir
UNESCO (1945)

- UNESCO'nun (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) tanımındaki temel eğitimin yeterince verilebilmesi durumunda; insanlar daha olumlu, sağlığı koruyup geliştirici bir kültür edinebilir
- Ya da, tersinden söylemek gerekirse, *kişi ve toplum sağlığıyla olumsuz etkileşen kültür öğeleri* ortaya koymaz; bu olumsuz yargıları tutum ya da davranış aşamasına taşımadan

- Bilimsel içerik ve felsefeli bir temel eğitim,
 - Kişi ve toplum kültürünün yeni *olumlu kültürel değerlerle* zenginleşmesini sağlar
 - Olumsuz öğelerin, temel eğitimin geliştirdiği "sorgulama / akıl ve bilimin süzgecinden geçirme" davranışı ile zaman içinde ayıklanmasına neden olur

kişiler ve toplumlar bu anlamda tutucu,
tepkisel, hatta inatçıdırlar.

*1 yıl sonrası ise düşündüğün, tohum ek..
10 yıl sonrasını düşünüyorsan, ağaç dik..
Ama 100 yıl sonrası ise tasan,
halkı eğit o zaman..
Çin atasözü*

- Bu yapıların içerikleri iyice tanınmalıdır.
- Hekimler, görev yaptıkları yerlerde geleneksel uygulamaları öğrenmeli
- Burada yer alan *olumlu ögeler korunarak pekiştirilmeli;*
- olumsuz ve dolayısıyla sağlığa zarar verenler ise, bulunup giderilmesi

- İnsanlardan, kendi çabalarıyla sağlık durumlarını daha iyiye götürmeleri beklenmemelidir
- Çünkü çoğunda daha iyi bir sağlık durumunun olabileceği veya buna erişilebileceği düşüncesi yoktur
- Hastalık, kaza veya ölümlerin çoğunun önlenabilir olaylar olduğu kolay kabul görmez

- Başta hekimler olmak üzere, sağlık eğitimi yapan kişiler sabırlı olmalı
- Çabalarının meyvelerini çoğu kez orta ya da uzun erimde verebileceğini unutmamalı umutsuzluğa da kapılmamalı
- Bir başka anlatımla, toplumsal kùltùre olumlu katkılar sağlayabilmek için, uzun erimli planlar yapmak zorunluluğu vardır

Sözünü ettiğimiz,
"bir toplumsal kültür değişimi
süreci'dir
ve sağlık eğitimi ile başarılacaktır.

- Köklü bir sağlık eğitiminin yerleştirilmesi, bireysel sağlığa olduğu ölçüde, kitlesel (toplumsal, kolektif) sağlığa da olumlu bir ilgi uyandırır
- Böylece toplum; sağlığını amaç edinen çalışmaların yapılmasını ister, giderek destekler

Sağlık Eğitiminin Başarılı Olması

- Halkta konuyu öğrenme ve uygulama isteği yaratma
- Yüz yüze sağlık eğitimine ağırlık verilmeli ve bu eğitim halkın tanıdığı, değer verdiği ve inandığı kişilerce yapılmalı
- Sürekli olmalı
- Toplumda çocuklardan yaşlılara herkesi hedef almalı (kapsamalı)
- Uygulama olanakları da sağlanmış olmalı ve uygulama yaptırılmalıdır...

- Özellikle sağlıkla ilgili boş inançlardan (hurafelerden) kurtulmak için, doktorlara ve öteki sağlık çalışanlarına önemli görevler düşmekte
- "Sağlık ve toplumsal kültür arasındaki etkileşimleri çok iyi kavrayarak
- İnsanları incitmeden eğiterek, akıl ve bilime dayalı yeni değerler edinmesi sağlanmalı
- Kültür politikaları, üstelik, Ulusal ekonomiye son derece ciddi kazanımlar sağlayacak *ekonomik bir yaklaşımdır*
- Tüm sağlık çalışanları; bu konuda temel bilgi ve becerileri kazanmalı ve yeterli duyarlığı taşıyarak "etkin birer eylemci" olmalıdır.

Toplumsal "değerler sistemi" içinde sağlığın yeri

- Toplumsal "değerler sistemi" içinde sağlık, ortalarında bir yerdedir.
- Maslow'un *Gereksinimler piramidinde* güvenlik, fizyolojik gereksinimlerden sonra gelir

Sağlık Çalışanı ve Toplum Arasındaki Etkileşim.

- Etkileşim arakesitini kurumsallaştırmak için Katılımcı yönetimi öngören hukuk kuralları
- 224 sayılı yasa ; Sağlık ocağı kurulları ve il ve ilçe sağlık meclisleri bu mantıkla öngörülmüş ancak temelde hekimlerin bilgi açığı nedeniyle uygulanamamış

Hekimler, birer toplum önderi olarak sağlık hizmetlerinin yanı sıra, bu hizmetleri desteklemek üzere halka sürekli sağlık eğitimi vererek olumlu bir sağlık kültürü geliştirmelidir.

Sonuç

- Günümüz teknoloji ve bilim çağında; milyarlarca insan, hâlâ boş inançların (hurafelerin) etkisinden kurtulabilmiş değil
- Kaynağı Milat'tan önceki uygarlıklara dek uzanan batıl inançlar, dünya bilgi ve mantık çağını yaşarken bile cahil ya da "aydın" sayısız insanı olumsuz etkisi altında tutmaya devam ediyor

- UNESCO'nun da vurguladığı üzere insanlara; soru soran,
- "neden", "niçin", "acaba" türünden duyup-işittiklerini, görüp görmediklerini sorgulama,
- akıl ve mantık süzgecinden geçirme alışkanlığı edindiren, bilimsel bir eğitim sistemi; "kültür politikamız"

İnsanlara gidin
Aralarında yaşayın
Onları sevin
Onlardan öğrenin
Onların bildikleriyle başlayın işlerinize
Ve sahip oldukları üzerine kurun
çalışmalarınızı
İşinizi bitirip
Görevlerinizi tamamladığınızda
Eğer insanlar
" Biz O'nu kendimiz yaptık."
Diyorlarsa;
Siz iyi bir öğretmensiniz.

SAĞLIKTA ALİ DİBO “SAHAYA” İNDİ!

- 'Ali Dibo', Hatay'da eş, dost, aile yakını
- Sağlık Bakanı Recep Akdağ'ın, AKP'li Vekillerin yakınlarından 15 kişilik bir “Saha Koordinatörlüğü” grubu oluşturduğu, bu kişilere net 5500 Dolar maaş ve bol harcırahla ayda 10 Milyar lira para verdiği iddia edildi.